

УДК 347.7
DOI <https://doi.org/10.32782/pyuv.v6.2024.10>

Р. М. Поліщук
orcid.org/0000-0001-9968-5713

доктор філософії,
докторант

Навчально-наукового інституту права
імені князя Володимира Великого Приватного акціонерного товариства
«Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом»

СИСТЕМА ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ БАНКРУТСТВА ТОВАРИСТВ З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ ТА ЇЇ СТАНДАРТИ

Постановка проблеми. Система господарсько-правового регулювання банкрутства товариств з обмеженою відповідальністю включає у себе економічний та юридичний аспекти. Актуальність теми дослідження полягає у тому, що стабільне та стійке функціонування економіки, зокрема суб'єктів господарювання, поряд із забезпеченням відновлення платоспроможності підприємств-боржників у разі скрутного матеріального становища та погашення грошових вимог їх кредиторів у воєнний час в Україні, є надважливим та першочерговим завданням органів державної влади.

Ефективність механізму оздоровлення фінансово нестійких товариств з обмеженою відповідальністю або їх ліквідації з урахуванням інтересів кредиторів є визначальним у призмі результатів функціонування інституту банкрутства. Запровадження дієвої системи досудових та судових процедур банкрутства є основним чинником сталості динаміки розвитку сфери підприємницької діяльності в Україні.

Модель державного правового регулювання банкрутства визначається цільовою спрямованістю законодавства в даній сфері: максимальне збереження бізнесу та робочих місць неплатоспроможного боржника або максимальне повернення засобів кредиторам під час його ліквідації, що загалом дозволяє виділити дві законодавчі теорії: «продебіторську», яка пріоритетними визначає інтереси боржника, що опинився в кризовому стані та не може оплатити борги за своїми зобов'язанням та «прокредиторську», яка більшою мірою захищає інтереси кредиторів. Спрямування законодавства до формування тієї чи іншої моделі державного регулювання банкрутства на нашу думку є важливим, оскільки надання переваги ліквідаційним чи реорганізаційним процедурам, що можуть бути використані відносно неплатоспроможного боржника, з економічної точки зору має важливе значення для подальшого функціонування економічної системи в цілому. Тому, оцінка нормативно-правового регулювання в даній сфері також потре-

бує визначення типу моделі державного регулювання банкрутства [1].

Оцінка стану літератури. Дослідженням системи господарсько-правового регулювання банкрутства у загальному аспекті займалися такі провідні вітчизняні науковці, як О. Борейко, А. Бутирський, І. Вечірко, В. Джуно, С. Жуков, П. Повар, Б. Поляков, П. Пригуза, Н. Пришва, Г. Шершеневич, О. Щербанюк, натомість у контексті боржників-товариств з обмеженою відповідальністю дане питання не розглядалося.

Метою статті є теоретико-практичне дослідження системи господарсько-правового регулювання банкрутства товариств з обмеженою відповідальністю та її стандартів.

Завданням статті є дослідження різновидів систем (моделей) господарсько-правового регулювання банкрутства товариств з обмеженою відповідальністю; принципів, методів, засобів інституту неспроможності; правовідносин, які складаються між учасниками під час здійснення судових та позасудових процедур у межах справ про банкрутство товариств; нормативно-правових актів, які регулюють відповідні правовідносини; акти реалізації суб'єктами норм права неспроможності.

Виклад основного матеріалу. За допомогою спеціальних способів і прийомів правового впливу на учасників відносин неплатоспроможності необхідно поєднати всі інтереси суб'єктів (приватні, державні, групові, господарські) та створити один спільний інтерес – збереження господарюючого суб'єкта. Якщо ігнорувати приватний інтерес, то втрачають зміст відносини неплатоспроможності, й у цьому випадку держава встановлює заборону на банкрутство. Якщо дати волю приватному інтересові, то може постраждати економіка та кредиторів [2].

Для правового врегулювання відносин неплатоспроможності характерна наявність як основного – методу владних приписів, так і додаткового – методу автономних рішень. Методи правового врегулювання відносин неплатоспроможності характеризуються наявністю певних

ознак. По-перше, в основі методів лежить єдиний, загальний (публічний) інтерес, який спрямований на відновлення платоспроможності господарюючого суб'єкта. По-друге, приватний інтерес, хоч і підлеглий загальному, має відносну самостійність і враховується в прийомах і способах впливу на учасників відносин платоспроможності. По-третє, у відносинах неплатоспроможності пріоритет віддається централізованому правому врегулюванню. У той же час учасники відносин у своїх межах, наданих їм правовою нормою, можуть самостійно встановлювати свої права й обов'язки. По-четверте, до учасників відносин в основному застосовують позитивне зобов'язання як засіб правового регулювання з частковим використанням юридичного дозволу. По-п'яте, прийоми й способи правового впливу на учасників відносин неплатоспроможності здійснюються комплексно [3].

Варто зазначити, що системи (моделі) господарсько-правового регулювання банкрутства товариств з обмеженою відповідальністю можна поділити на прокредиторську, продебіторську та змішану.

Прокредиторська модель характеризується тим, що на перший план ставляться передусім інтереси кредиторів товариства-боржника, а саме задоволення їх вимог через реалізацію майна банкрута у ліквідаційній процедурі за найвищою ціною або через реалізацію плану санації та відновлення платоспроможності такого боржника. В основу даної моделі покладений принцип презумпції недобросовісності товариства з обмеженою відповідальністю-боржника, а тому всі негативні наслідки банкрутства юридичної особи покладаються на його учасників (засновників) та керівника.

Дана модель характерна для країн з жорсткою державною економічною політикою, яка направлена на поділ підприємств за ступенем їх фінансової стабільності, через що передусім враховуються інтереси саме кредиторів. Дана модель має ще назву британської.

В основу продебіторської моделі покладене прагнення передусім у фінансовій реабілітації товариства-боржника шляхом відновлення його платоспроможності через застосування санаційної процедури та збереження функціонування підприємства.

Дана модель характерна для країн із соціально орієнтованою економікою, внаслідок чого враховуються інтереси передусім боржників-товариств та населення таких держав. Дана модель має ще назву американської.

Змішана модель об'єднує у собі як інтереси боржників, так і кредиторів, не надаючи переваги жодній із сторін на шкоду одній, забезпечуючи сталий розвиток та стабільність економічної системи держави.

Варто відзначити, що в результаті еволюції господарсько-правового регулювання банкрутства товариств з обмеженою відповідальністю в Україні відбувся перехід від продебіторської до прокредиторської системи. Поряд з цим, головною метою системи господарсько-правового регулювання банкрутства є врегулювання відносин неспроможності за допомогою нормативно закріплених спеціального механізму та методів задля оздоровлення суб'єктів господарювання-боржників або виведення їх з ринку (ліквідації), що в подальшому має забезпечити якнайбільше погашення грошових вимог кредиторів.

Закон України «Про банкрутство» був введений в дію з 01.07.1992 року постановою Верховної Ради України від 14.05.1992 року № 2344-ХІІ.

Статтями 12, 13 Закону України «Про банкрутство» було визначено, що після закінчення строку, зазначеного у статті 10 цього Закону, арбітражний суд може винести ухвалу про проведення санації боржника, якщо надійшли пропозиції від бажаючих задовольнити вимоги кредиторів до боржника і виконати його зобов'язання перед бюджетом, за умови згоди зборів (комітету) кредиторів із строками виконання цих зобов'язань і на переведення боргу. Право вибору умов проведення санації шляхом реорганізації, приватизації залишається за боржником у випадку, якщо він сам звернувся до арбітражного суду з заявою про визнання його банкрутом. Арбітражний суд визнає боржника банкрутом у разі відсутності пропозицій щодо проведення санації або незгоди кредиторів з умовами проведення санації боржника [4].

Зосереджую увагу на тому, що даний нормативно-правовий акт був направлений на захист передусім прав та інтересів кредиторів товариств-боржників. При цьому, у разі звернення кредитора (кредиторів) із заявою про порушення справи про банкрутство товариств з обмеженою відповідальністю та незгодою таких кредиторів з планом санації, застосована могла бути виключно процедура ліквідації банкрута.

Варто відзначити, що механізм санації, продажу майна у ліквідаційній процедурі не були взагалі чітко регламентовані, що сприяло створенню та розвитку незаконного механізму привласнення майна підприємств-боржників третіми особами. Більш того, питання створення державного органу з питань банкрутства взагалі не було законодавчо закріплено.

01.01.2000 року набув чинності Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», який мав же продебіторський характер.

Положення даного закону в першу чергу зосереджені були на відновленні платоспроможності

товариств з обмеженою відповідальністю-боржників за допомогою спеціально розроблених унормованих способів та методів. І тільки у разі неефективності задіяння відповідного механізму оздоровлення підприємств, відбувався перехід до ліквідаційної процедури.

Також були започатковані та створені спеціальні фінансово-господарські інструменти відновлення платоспроможності юридичних осіб-боржників: мирова угода та санаційна процедура. Наголошую на тому, що відповідні досудові та судові процедури були чітко унормовані та регламентовані у Законі України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», визначено умови та порядок оздоровлення суб'єктів господарювання та підстави для переходу у ліквідаційну процедуру задля повного або часткового задоволення грошових вимог кредиторів, визнання боржників банкрутами, тощо.

Вперше було законодавчо закріплено створення державного органу з питань банкрутства, функції якого спочатку виконувало Міністерство економіки України (Указ Президента України від 23.10.2000 № 1159/2000), згодом – Міністерство юстиції України (Указ Президента України від 06.04.2011 № 395/2011).

На відміну від Закону України «Про банкрутство» новим нормативно-правовим актом було створено нового учасника у правовідносинах неспроможності – арбітражного керуючого (розпорядника майна, керуючого санацією, ліквідатора).

Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» були запроваджені заходи щодо запобігання банкрутству товариств з обмеженою відповідальністю та позасудові процедури, такі як: покладення обов'язку на власників майна, засновників (учасників) товариств-боржників вживати заходи для запобігання банкрутству, зокрема, через надання фінансової допомоги у сумі достатній для погашення грошових вимог за всіма зобов'язаннями перед кредиторами з метою відновлення платоспроможності юридичної особи-боржника. Таким чином реалізувалась досудова санація.

Були законодавчо закріплені особливості банкрутства окремих категорій суб'єктів підприємницької діяльності, зокрема, з організаційно-правовою формою товариства з обмеженою відповідальністю: сільськогосподарських підприємств, професійних учасників ринку цінних паперів, селянського (фермерського) господарства, тощо.

Статтею 52 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» було запроваджено особливості бан-

крутства відсутнього боржника: у разі, якщо керівник боржника-юридичної особи, який фактично припинив свою діяльність, відсутній та визначити його місцезнаходження неможливо, заява про порушення справи про банкрутство відсутнього боржника може бути подана кредитором незалежно від розміру його вимог до боржника та строку виконання зобов'язань. Положення, передбачені цією статтею, застосовуються також у разі, якщо майна боржника-юридичної особи завідомо не вистачає для відшкодування судових витрат у справі про банкрутство або якщо протягом дванадцяти місяців не проводилися операції на рахунках боржника, а також за наявності інших ознак, які свідчать про відсутність підприємницької чи іншої діяльності боржника [5].

Наголошую на тому, що даною нормою закону досить часто на практиці зловживали товариства з обмеженою відповідальністю-боржники, незаконно за допомогою «дружнього» кредитора подаючи заяви до господарських судів про порушення справ про банкрутство відсутніх боржників, задля уникнення виконання своїх зобов'язань перед іншими реальними кредиторами, які не знали про існування відповідних судових проваджень.

В подальшому, стаття 52 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» була виключена у зв'язку з прийняттям нової редакції даного закону від 18.01.2013 року – Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом».

Поряд з виключенням статті 52 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» було запроваджено підвищення рівня поінформованості кредиторів товариств з обмеженою відповідальністю-боржників щодо судових процедурах шляхом розміщення в мережі інтернет на двох офіційних сайтах Міністерства юстиції України та Вищого господарського суду України повідомлень про хід проваджень у справах про банкрутство підприємств-боржників. Міністерством юстиції України було створено Єдину базу даних підприємств, щодо яких порушено провадження у справі про банкрутство, розроблено відповідне положення.

Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» було скасовано обов'язок отримання ліцензій арбітражними керуючими для здійснення своєї професійної діяльності, натомість останні зобов'язані були в подальшому оформити свідоцтва через Міністерство юстиції України. Дана новела законодавства значно спростила арбіт-

ражними керуючим доступ до професії, як самозайнятим особам.

Частиною п'ятою статті 41 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» було запроваджено субсидіарну (додаткову) відповідальність за зобов'язаннями товариства з обмеженою відповідальністю-боржника у зв'язку з недостатністю його майна для погашення грошових вимог кредиторів (різниця між сумою вимог кредиторів і ліквідаційною масою), яка покладалася на винних третіх осіб за доведення до банкрутства ними такого суб'єкта підприємницької діяльності. Такими особами могли бути засновники (учасники), керівники та інші винні у доведенні до банкрутства особи товариств з обмеженою відповідальністю, з огляду на те, що саме вони мали право давати обов'язкові для підприємства-боржника вказівки та іншим чином визначати його дії.

Фактично законодавцем було створено додаткове джерело погашення грошових вимог кредиторів товариств з обмеженою відповідальністю.

Відповідно до статті 96 Цивільного кодексу України юридична особа самостійно відповідає за своїми зобов'язаннями. Юридична особа відповідає за своїми зобов'язаннями усім належним їй майном. Учасник (засновник) юридичної особи не відповідає за зобов'язаннями юридичної особи, а юридична особа не відповідає за зобов'язаннями її учасника (засновника), крім випадків, встановлених установчими документами та законом [6].

Отже, саме Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 18.01.2013 було запроваджено такий виняток про покладення субсидіарної (додаткової) відповідальності за зобов'язаннями товариства-боржника перед кредиторами на учасників (засновників).

У постанові Верховного Суду від 16.06.2020 року по справі № 910/21232/16 зазначено, що положення частини 5 статті 41 Закону про банкрутство як спеціального закону, визначаючи такий різновид цивільної відповідальності як субсидіарна, конкретизують суб'єктний склад осіб, до яких може бути застосований цей різновид відповідальності, підставі та умови для її застосування для кожного із суб'єктів цієї відповідальності. Визначене нормами частини 5 статті 41 Закону про банкрутство правопорушення, за вчинення якого покладається такий вид цивільної відповідальності як субсидіарна, має співвідноситися із наявністю, відповідно до закону, необхідних умов (елементів), які є підставою для застосування цього виду відповідальності. Об'єктом вказаного правопорушення та захисту при покладенні субсидіарної відпо-

відальності є права кредиторів на задоволення вимог до боржника, що лишилися незадоволеними у справі про банкрутство. Суб'єктами правопорушення (субсидіарної відповідальності), що може бути покладена у справі про банкрутство за заявою ліквідатора, є засновники (учасники, акціонери) або інші особи, у тому числі керівник боржника, які мають право давати обов'язкові для боржника вказівки чи мають можливість іншим чином визначати його дії, за умови існування вини цих осіб у банкрутстві боржника, тобто вчиненні суб'єктом (суб'єктами) субсидіарної відповідальності винних дій, що призвели до банкрутства боржника. Чинне законодавство не пов'язує можливість покладення субсидіарної відповідальності в порядку частини 5 статті 41 Закону про банкрутство на третіх осіб з наявністю вироку у кримінальній справі щодо цих осіб про встановлення в їх діях (бездіяльності) кримінального правопорушення, оскільки в цьому випадку особи в силу спеціального припису Закону про банкрутство притягуються до цивільної відповідальності у формі стягнення [8].

Варто погодитися з думкою доктора юридичних наук Андрія Бутирського, який зазначав, що основними недоліками цього Закону були: складний доступ до відкриття провадження у справі про банкрутство, що пов'язано з великим розміром безспірних кредиторських вимог, необхідних для порушення провадження у справі та обов'язковість відкриття виконавчого провадження щодо боржника; значний термін ліквідаційної процедури, на що впливає можливість тривалого оскарження проміжних судових рішень у справі про банкрутство, гальмування процесу реалізації майна банкрута з боку забезпечених кредиторів та зарегульований порядок реалізації майна банкрута [9].

18.10.2019 року був прийнятий Кодекс України з процедур банкрутства, який було введено в дію 21.10.2019 року. Даний нормативно-правовий акт мав вже прокредиторський характер. Прийняття даного закону було пов'язано із широкомасштабною реформою законодавства про банкрутство та характеризує його сучасний період розвитку.

Даний кодекс направлений передусім на захист прав та інтересів кредиторів, адже останнім надано право ініціювати процедуру банкрутства товариств з обмеженою відповідальністю за наявністю будь-якої суми заборгованості та за відсутністю обмежень щодо строків невиконання боржником взятих на себе зобов'язань за правочинами, договорами, тощо.

Варто відзначити, що у порівнянні із Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», Кодекс України з процедур банкрутства спрямований

на зміну критеріїв банкрутства: спрощення процедури погашення грошових вимог кредиторів через, зокрема, пришвидшення перебігу судових та позасудових процедур банкрутства товариств поряд із забезпеченням відкритої та прозорої реалізації майна банкрута у ліквідаційній процедурі.

З прийняттям Кодексу України з процедур банкрутства були запроваджені інститути солідарної відповідальності керівників товариств-боржників, саморегульованої організації арбітражних керуючих; розширені підстави для визнання недійсними правочинів боржників у підозрілий період; зменшені та встановлені чіткі строки проведення судових процедур (розпорядження майном, санація, ліквідація); покращено процедуру відчуження майна в провадженні у справі про неплатоспроможність через започаткування системи електронного аукціону «Prozorro» («Прозоро»); виключено (скасовано) мирову угоду, як одну із колишніх судових процедур; скорочено перелік категорій товариств-боржників, відносно яких встановлені особливості провадження у справах про банкрутство; збільшено коло третіх осіб, які підпадають під дію законодавства про банкрутство.

Основними функціями господарсько-правового регулювання банкрутства товариств з обмеженою відповідальністю є координаційна, організаційна, контролю та нагляду, прогнозування, правосуддя, тощо.

Координаційна функція полягає у забезпеченні взаємодії суб'єктів приватного права (товариств з обмеженою відповідальністю-боржників, учасників (засновників), працівників такого боржника, кредиторів, арбітражних керуючих, інших учасників справи про банкрутство, щодо прав або обов'язків яких існує спір) із суб'єктами владних повноважень (господарськими судами, державним органом з питань банкрутства, центральними органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, саморегульованою організацією арбітражних керуючих).

Відповідно до частин першої, третьої статті 4 Кодексу України з процедур банкрутства засновники (учасники, акціонери) боржника, власник майна (орган, уповноважений управляти майном) боржника, центральні органи виконавчої влади, органи Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування в межах своїх повноважень зобов'язані своєчасно вживати заходів для запобігання банкрутству боржника. Засновники (учасники, акціонери) боржника, власники майна (орган, уповноважений управляти майном) боржника, кредитори боржника, інші особи в межах заходів щодо запобігання банкрутству боржника можуть надати боржнику фінансову допомогу в розмірі, достатньому для погашення грошових зобов'язань боржника перед креди-

торами, у тому числі зобов'язань щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне та інше соціальне страхування і відновлення платоспроможності боржника (санація боржника до відкриття провадження у справі про банкрутство) [10].

Організаційна функція полягає у створенні механізму задля забезпечення структурного взаємозв'язку між суб'єктами публічного та приватного права під час здійснення судових та позасудових процедур банкрутства товариств з обмеженою відповідальністю.

Згідно із положеннями статті 33 Кодексу України з процедур банкрутства Саморегульована організація арбітражних керуючих організовує перевірку оприлюдненої інформації, що принижує честь і гідність, ділову репутацію арбітражних керуючих, у разі її недостовірності вживає заходів для її спростування [10].

Організаційна функція притаманна і господарському суду, як незалежного арбітра, у справах про банкрутство товариств з обмеженою відповідальністю, адже він займає центральну роль серед усіх учасників провадження у зв'язку з наявністю повноважень спрямовувати рух справ на власний розсуд: відкривати або відмовляти у відкритті провадження у справах; призначати арбітражних керуючих (розпорядників майна, керуючих санацією, ліквідаторів) або припиняти їх повноваження; визнавати або відхиляти кредиторські вимоги; здійснювати перехід до наступних судових процедур; затверджувати план санації, звіт ліквідатора та ліквідаційний баланс; ліквідовувати товариство з обмеженою відповідальністю-банкрута; закривати провадження у справах; визнавати недійсними правочини боржника; тощо.

Саме у цьому проявляються дискреційні повноваження господарського суду – комплекс прав діяти на судовий розсуд через нормативно-правову закріплену правомочність, враховуючи загальні принципи законності, розумності та справедливості.

Л. Ніколенко звертає увагу на те, що реалізація дискреційних повноважень господарського суду має здійснюватися в межах законності та справедливості у разі дотримання умов доцільності, розумності та мотивованості дій господарського суду в процесі розгляду кожної конкретної справи [11].

Функція контролю та нагляду у процедурах банкрутства полягає у викритті (виявленні) і, як наслідок, усуненні (запобіганні) незаконних (неправомірних) дій/бездіяльності учасників відносин неспроможності.

Так, відповідно до частини першої статті 20 Кодексу України з процедур банкрутства кон-

троль за діяльністю арбітражних керуючих здійснюється державним органом з питань банкрутства та саморегульвною організацією арбітражних керуючих. Державний орган з питань банкрутства здійснює контроль за діяльністю арбітражних керуючих шляхом проведення планових і позапланових перевірок у встановленому ним порядку. Частиною першою статті 31 даного Кодексу встановлено, що саморегульвна організація арбітражних керуючих здійснює в порядку, передбаченому цим Кодексом, контроль за діяльністю арбітражних керуючих щодо дотримання цього Кодексу, Кодексу професійної етики арбітражного керуючого та інших нормативно-правових актів [10].

У своїй постанові від 04.10.2023 року по справі № 910/20057/16 Верховний Суд зазначив, що провадження у справах про банкрутство є самостійним видом судового провадження і характеризується особливим процесуальним порядком розгляду справ, специфічністю цілей і завдань, особливим суб'єктивним складом, тривалістю судового провадження, що істотно відрізняють це провадження від позовного. З моменту порушення стосовно боржника справи про банкрутство він перебуває в особливому правовому режимі, який змінює весь комплекс юридичних правовідносин боржника. На переконання суду, з огляду на положення процесуального закону, у справах позовного провадження господарський суд, здійснюючи правосуддя, зв'язаний принципами диспозитивності та змагальності сторін, водночас у справах про банкрутство поряд з іншими принципами правового регулювання відносин неплатоспроможності суттєве значення має принцип судового контролю у відносинах неплатоспроможності та банкрутства. Цей принцип полягає, серед іншого, у судовому контролі за дотриманням інтересів кредиторів стосовно збереження об'єктів конкурсної маси та інтересів боржника щодо обґрунтованості грошових претензій кредиторів, а також за збереженням балансу інтересів сторін, у тому числі під час продажу майна банкрута з метою реалізації за найвищу ціну та відповідно до встановленої КУзПБ процедури [12].

Згідно із усталеною практикою Верховного Суду, у взаємозв'язку положень пункту восьмого частини першої статті 20 Господарського процесуального кодексу України із статтею 7 Кодексу України з процедур банкрутства, запроваджено принцип концентрації всіх спорів, стороною яких є боржник та стосовно його майна, у межах справи про банкрутство товариства з обмеженою відповідальністю. Саме господарський суд, у провадженні якого перебуває відповідна справа, здійснює функцію контролю стосовно всіх правовідносин боржника та його майна. При цьому,

дії, рішення товариства-боржника, третіх осіб відносно такого підприємства та його активів, мають бути під контролем господарського суду.

Як зазначила Велика Палата Верховного Суду у своїй постанові від 15.01.2020 року по справі № 607/6254/15-ц визначення юрисдикційності усіх майнових спорів господарському суду, який порушив справу про банкрутство, має на меті як усунення правової невизначеності, так і захист прав кредитора, який може, за умови своєчасного звернення, реалізувати свої права і отримати задоволення своїх вимог та дотримання прав боржника щодо визначення обсягу кредиторської заборгованості та черговості її погашення. Зі змісту вказаних норм убачається, що законодавець захищає не лише права банкрута, а й права інших осіб, які мають вимоги до банкрута. Захист таких осіб полягає у тому, що інші суди, незалежно від юрисдикції, які розглядали справи за позовами до відповідача, щодо якого відкрито провадження у справі про банкрутство після відкриття провадження в інших справах, не закривають таке провадження, а передають справу до належного суду для розгляду по суті. При цьому таким належним судом є виключно суд господарської юрисдикції, який відкрив справу про банкрутство відповідача [13].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Система господарсько-правового регулювання банкрутства товариств з обмеженою відповідальністю – це єдиний комплексний механізм права неспроможності, складовими елементами якого є принципи, методи, засоби; правовідносини, які складаються між учасниками у судових та позасудових процедурах банкрутства; норми права неспроможності та акти їх реалізації. За допомогою методів владних приписів та автономних рішень здійснюється господарсько-правове регулювання відносин неплатоспроможності товариств з обмеженою відповідальністю.

Системи (моделі) господарсько-правового регулювання банкрутства товариств з обмеженою відповідальністю можна поділити на прокредиторську, продебіторську та змішану.

Прокредиторська модель характеризується тим, що на перший план ставляться передусім інтереси кредиторів товариства-боржника, а саме задоволення їх вимог через реалізацію майна банкрута у ліквідаційній процедурі за найвищою ціною або через реалізацію плану санації та відновлення платоспроможності такого боржника. В основу продебіторської моделі покладене прагнення передусім у фінансовій реабілітації товариства-боржника шляхом відновлення його платоспроможності через застосування санаційної процедури та збереження функціонування підприємства. Змішана модель об'єднує у собі як інтереси боржників, так і кредиторів, не нада-

ючи переваги жодній із сторін на шкоду одна одній, забезпечуючи сталий розвиток та стабільність економічної системи держави.

В результаті еволюції господарсько-правового регулювання банкрутства товариств з обмеженою відповідальністю в Україні відбувся перехід від продебіторської до прокредиторської системи. Поряд з цим, головною метою системи господарсько-правового регулювання банкрутства є врегулювання відносин неспроможності за допомогою нормативно закріплених спеціального механізму та методів задля оздоровлення суб'єктів господарювання-боржників або виведення їх з ринку (ліквідації), що в подальшому має забезпечити якнайбільше погашення грошових вимог кредиторів.

Основними функціями господарсько-правового регулювання банкрутства товариств з обмеженою відповідальністю є координаційна, організаційна, контролю та нагляду, прогнозування, правосуддя, тощо.

Література

1. Минчинська В. Оцінка ефективності законодавства про банкрутство: економіко-правовий аспект. *Ефективна економіка*. 2020. № 10. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/10_2020/68.pdf.
2. Борейко О. М. Неспроможність та банкрутство у цивільному праві України (основні положення та правова природа) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / О. М. Борейко; Нац. ун.-т «Одеська юридична академія». – Одеса, 2012. – 19 с.
3. Олійник О.Б., Глаговський С.В. Правові проблеми регулювання банкрутства. URL: <https://lbku.krok.edu.ua/index.php/krok-university-law-journal/article/view/27/21> (дата звернення: 06.12.2024).
4. Про банкрутство: Закон України від 14.05.1992 № 2343-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2343-12/ed19920514#Text> (дата звернення: 08.12.2024).
5. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: Закон України від 14.05.1992 № 2343-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2343-12> (дата звернення: 09.12.2024).
6. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#n4601> (дата звернення: 09.12.2024).
7. Жуков С. Субсидіарна відповідальність за доведення до банкрутства: судова практика та напрямки розвитку. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Prezentatsia_Zhukov.pdf (дата звернення: 09.12.2024).
8. Постанова Касаційного господарського суду Верховного Суду від 16 червня 2020 у справі № 910/21232/16. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89910859> (дата звернення: 09.12.2024).
9. Бондарчук О. Історія розвитку банкрутства в Україні. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Bondarchuk_.pdf.
10. Кодекс України з процедур банкрутства від 18.10.2018 р. № 2597-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19> (дата звернення: 10.12.2024).
11. Ніколенко Л.М. Дискреційні повноваження господарського суду: межі та умови їх реалізації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія : Юриспруденція. 2013. № 6–2. Т. 2. С. 32–36.
12. Постанова Касаційного господарського суду Верховного Суду від 04 жовтня 2023 у справі № 910/20057/16. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114020700> (дата звернення: 09.12.2024).
13. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 15 січня 2020 у справі № 607/6254/15-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87115553> (дата звернення: 09.12.2024).
14. Регулятор балансу інтересів, або про роль суду у банкрутстві. *Юридична газета online : вебсайт*. URL: <https://jur-gazeta.com/publications/practice/bankrutstvo-i-restrukturizaciya/regulyator-balansu-interesiv-abo-pro-rol-sudu-u-bankrutstvi.html> (дата звернення: 06.12.2024).

Анотація

Поліщук Р. М. Система господарсько-правового регулювання банкрутства товариств з обмеженою відповідальністю та її стандарти. – Стаття.

Стаття присвячена дослідженню системи господарсько-правового регулювання банкрутства товариств з обмеженою відповідальністю та її стандартів.

У статті розглядаються та встановлюється специфіка систем (моделей) господарсько-правового регулювання банкрутства товариств з обмеженою відповідальністю, які можна поділити на прокредиторську, продебіторську та змішану. Автором формується висновок про те, що в Україні відбувся перехід від продебіторської до прокредиторської системи. У цій моделі пріоритет має застосування саме ліквідаційної процедури задля захисту прав та інтересів кредиторів шляхом найбільш ефективного задоволення їх грошових вимог, що забезпечує встановлення стандартів для більш жорсткої конкуренції у господарській сфері.

Автором розглядається еволюція господарсько-правового регулювання банкрутства товариств з обмеженою відповідальністю крізь призму еволюції номативно-правових актів, починаючи від прийняття Закону України «Про банкрутство» до сучасного становлення законодавства права неспроможності у зв'язку з широкоосязним реформуванням і введенням в дію Кодексу України з процедур банкрутства.

Здійснюється огляд судової практики Касаційного господарського суду, Великої Палати Верховного Суду щодо запровадження субсидіарної (додаткової) відповідальності третіх осіб (керівників, учасників, засновників) за зобов'язаннями товариств-боржників перед кредиторами; судового контролю за дотриманням прав кредиторів щодо охорони активів, що входять до ліквідаційної маси, та інтересів боржників щодо аргументованості грошових вимог кредиторів з метою збереження балансу інтересів сторін проваджень у справах про банкрутство; визначення юрисдикційності усіх майнових спорів господарському суду, який порушив справу про банкрутство, задля усунення правової невизначеності і захисту прав кредиторів, з одного боку, так і боржників – для встановлення загальної маси кредиторської заборгованості та черговості її задоволення.

Досліджені основні функції господарсько-правового регулювання банкрутства товариств, серед яких виділені координаційна, організаційна, контролю та нагляду, прогнозування, правосуддя.

Ключові слова: банкрутство, боржник, кредитор, ліквідаційна процедура, санація.

Summary

Polishchuk R. M. System of economic and legal regulation of bankruptcy of limited liability companies and its standards. – Article.

The article is devoted to the study of the system of economic and legal regulation of bankruptcy of limited liability companies and its standards.

The article considers and establishes the specificity of systems (models) of economic and legal regulation of bankruptcy of limited liability companies, which can be divided into pro-editorial, pre-debtor and mixed. The author forms the conclusion that in Ukraine there was a transition from the pre-library to the pro-editorial system. In this model, priority should be the application of the liquidation procedure to protect the rights and interests of creditors by the most effective satisfaction of their monetary claims, which ensures the establishment of standards for more stringent competition in the economic sphere.

The author considers the evolution of economic and legal regulation of bankruptcy of companies with limited liability through the prism of evolution of normative legal acts, from the adoption of the Law of Ukraine «On

Bankruptcy» to the modern formation of insolvency law legislation in connection with the widespread reform and enactment of the Code of Ukraine on bankruptcy procedures.

A review of the judicial practice of the Cassation Economic Court, the Grand Chamber of the Supreme Court on the introduction of subsidiary (additional) liability of third parties (managers, participants, founders) for the obligations of debtor companies to creditors; judicial control over the observance of creditors' rights regarding the protection of assets included in the liquidation mass and the interests of debtors regarding the reasonableness of creditors' monetary claims in order to maintain a balance of interests of the parties to bankruptcy proceedings; determining the jurisdictionality of all property disputes to the economic court that initiated the bankruptcy case, in order to eliminate legal uncertainty and protect the rights of creditors, on the one hand, and debtors – to establish the total mass of accounts payable and the order of its satisfaction.

The main functions of economic and legal regulation of bankruptcy of societies are investigated, among which coordination, organizational, control and supervision, forecasting, justice are allocated.

Key words: bankruptcy, debtor, creditor, liquidation procedure, rehabilitation.